

IB113 Úvod do programování a algoritmizace

Přednáška 7

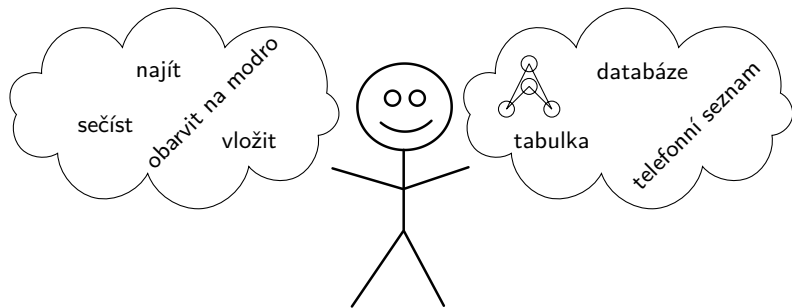
Datové typy

Nikola Beneš

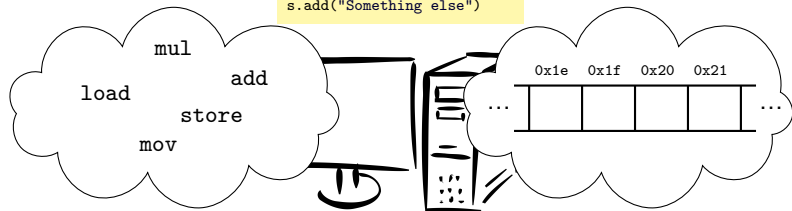
30. říjen 2017

- jaká data budu zpracovávat?
- jaká data budu potřebovat k řešení problému?
- jaké operace s daty budu chtít provádět?
- jak rychle budu chtít, aby operace s daty fungovaly?

Pohled na data – dva světy


```
s = set()
s.add("Something")
s.add("Something else")
```


Datový typ

- rozsah hodnot, které patří do daného typu
- operace, které je možno s těmito hodnotami provádět

Abstraktní datový typ (uživatelský pohled na data)

- rozhraní
- popis operací, které chceme provádět (případně i složitost)

Konkrétní datová struktura (implementační pohled na data)

- implementace
- přesný popis uložení dat v paměti
- definice funkcí pro práci s těmito daty

Poznámka: hranice mezi abstraktním a konkrétním datovým typem není vždy úplně ostrá.

Nejznámější ADT:

- seznam
- zásobník
- fronta; prioritní fronta
- množina
- slovník (asociativní pole)

Za ADT můžeme ovšem taky považovat:

- textový řetězec
- celé číslo

Abstraktní pohled na data

- výhody: jednodušší přemýšlení, snazší vývoj
- riziko: svádí k ignorování efektivity

Datový typ seznam

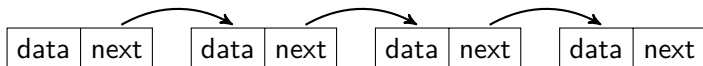
Seznam (různé varianty)

- obsahuje posloupnost prvků
 - stejného typu
 - různého typu
- přidání prvku
 - na začátek
 - na konec
 - na určené místo
- odebrání prvku
 - ze začátku
 - z konce
 - konkrétní prvek
- test prázdnosti
- a možná i další operace
 - např. přístup pomocí indexu

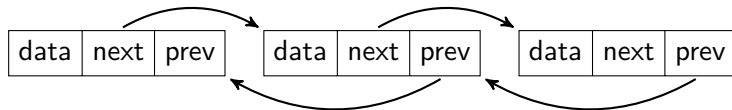

Implementace seznamu

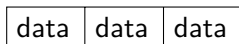
Jednosměrně zřetězený seznam

Obousměrně zřetězený seznam

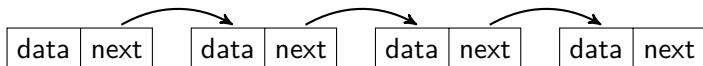

Dynamické pole

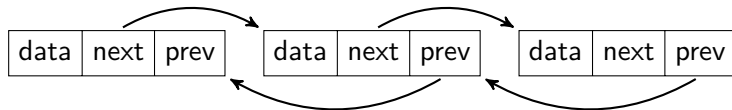

Implementace seznamu

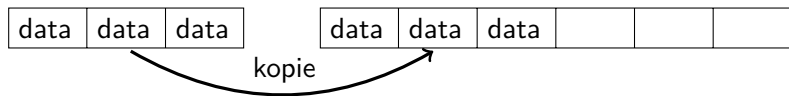
Jednosměrně zřetězený seznam

Obousměrně zřetězený seznam

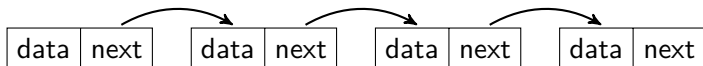
Dynamické pole

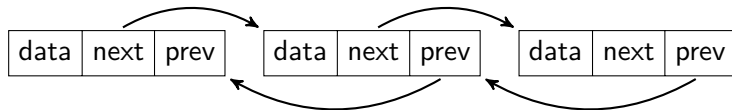
K zamyšlení: Jakou implementaci seznamu používá Python?

Implementace seznamu

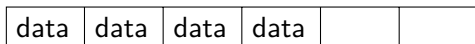
Jednosměrně zřetězený seznam

Obousměrně zřetězený seznam

Dynamické pole

Seznamy v Pythonu

Opakování

- hranaté závorky, prvky oddělené čárkami
- prvky mohou být různých typů
- přístup skrze indexy
 - indexování od konce pomocí záporných čísel
- seznamy lze modifikovat

```
a = ['bacon', 'eggs', 'spam', 42]
print(a[1:3])           # ['eggs', 'spam']
print(a[-2:-4:-1])     # ['spam', 'eggs']
a[-1] = 17
print(a)                # ['bacon', 'eggs', 'spam', 17]
print(len(a))          # 4
```

Seznamy v Pythonu (pokr.)

Užitečné funkce pro seznamy

```
l.append(x)      # přidá prvek x na konec
l.extend(s)     # přidá všechny prvky s na konec
l.insert(i, x)  # přidá prvek x před prvek na pozici i
l.remove(x)     # odstraní první prvek rovný x
l.pop(i)        # odstraní (a vrátí) prvek na pozici i
l.pop()         # odstraní (a vrátí) poslední prvek
l.index(x)      # vrátí index prvního prvku rovného x
l.count(x)      # vrátí počet výskytů prvků rovných x
l.sort()        # seřadí seznam
l.reverse()     # obrátí seznam
x in l          # test, zda seznam obsahuje x
                # (lineární průchod seznamem!)
sorted(s)       # vrátí seřazený seznam
                # s může být seznam, ntice, množina, ...
```

Seznamy v Pythonu (pokr.)

Příkaz `del`

- smaže prvek nebo část seznamu

```
a = ['spam', 'bacon', 'eggs', 'spam', 42]
del a[-1]
print(a)      # ['spam', 'bacon', 'eggs', 'spam']
del a[1:3]
print(a)      # ['spam', 'spam']
del a[:]
print(a)      # []
```

- `del` umí mazat i jiné věci, např. celé proměnné

```
del a
print(a)      # NameError: name 'a' is not defined
```

Použití seznamů

Příklad: medián

```
def median(num_list):  
    num_list.sort()  
    size = len(num_list)  
    mid = size // 2  
    if size % 2 != 0:  
        return num_list[mid]  
    return (num_list[mid] + num_list[mid - 1]) / 2
```

```
a = [6, 4, 4, 6, 5, 3, 6, 4, 2, 2]  
print(median(a))      # 4.0  
print(a)              # [2, 2, 3, 4, 4, 4, 5, 6, 6, 6]
```

- co se stalo a jak to spravit? (vedlejší efekt funkce)

Poznámka: medián se dá spočítat i bez seřazení seznamu

Generátorová notace pro seznamy (*list comprehension*)

Opakování

- specialita Pythonu, vyskytuje se v některých jiných jazycích (Haskell)

```
s = [x for x in range(1, 7)]  
print(s)    # [1, 2, 3, 4, 5, 6]
```

```
s = [2 * x for x in range(1, 8) if x != 5]  
print(s)    # [2, 4, 6, 8, 12, 14]
```

```
s = [(a, b) for a in range(1, 5) for b in ["A", "B"]]  
print(s)    # [(1, 'A'), (1, 'B'), (2, 'A'), (2, 'B'), ...]
```

- připomíná vám to něco?
 - zápis množin pomocí charakteristické vlastnosti prvků (*set comprehension*)

Vnořené seznamy

- prvky seznamů mohou být opět seznamy
- použití: vícerozměrná data (např. matice)

```
mat = [[1, 2, 3],  
       [4, 5, 6],  
       [7, 8, 9]]  
print(mat[1][2])    # 6
```

Příklad: nulová matice zadaných rozměrů

```
def null_matrix(m, n):  
    return [[0 for col in range(n)] for row in range(m)]
```

Poznámka: efektivnější způsob práce s maticemi: knihovna numpy

Vnořené seznamy (pokr.)

Příklad: násobení matic

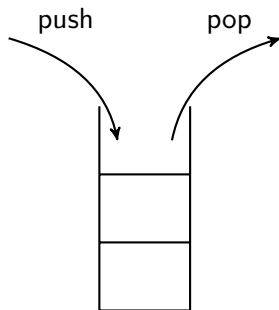
```
def matrix_mult(matL, matR):
    rows = len(matL)
    cols = len(matR[0])
    common = len(matR)
    result = null_matrix(rows, cols)
    for i in range(rows):
        for j in range(cols):
            for k in range(common):
                result[i][j] += matL[i][k] * matR[k][j]
    return result
```

K zamyšlení: jak ošetříme, že vstup je platný?

- jsou na vstupu skutečně matice?
- jsou matice kompatibilní?

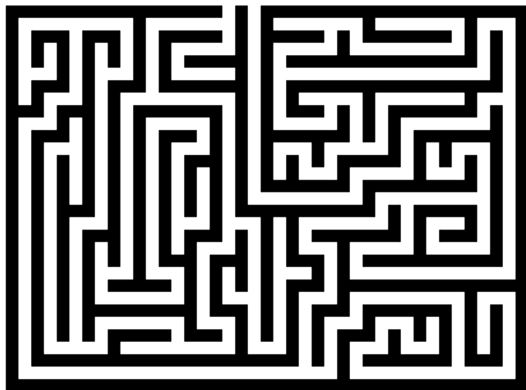
Zásobník

- obsahuje prvky v pořadí LIFO (*Last In First Out*)
- operace
 - push (vložení)
 - pop (odstranění)
 - top (náhled na horní prvek)
 - empty (test prázdnoti)
- mnohá použití
 - procházení grafů
 - analýza syntaxe
 - vyhodnocování výrazů
 - rekurze

Motivace pro zásobník

- procházení bludiště bez smyček

Zásobník v Pythonu

- implementace pomocí seznamu
 - místo push máme append
 - místo top máme [-1]

```
def push(stack, element):  
    stack.append(element)
```

```
def pop(stack):  
    return stack.pop()
```

```
def top(stack):  
    return stack[-1]
```

```
def empty(stack):  
    return stack.empty()
```

Příklad: postfixová notace

- infixová notace
 - operátory mezi operandy
 - např. $1 + 2$, $(3 + 7) * 9$
 - je třeba používat závorky
- prefixová notace (polská notace)
 - operátory před operandy
 - např. $+ 1 2$, $* + 3 7 9$
 - není třeba závorky
- postfixová notace (reverzní polská notace, RPN)
 - operátory za operandy
 - např. $1 2 +$, $3 7 + 9 *$
 - není třeba závorky
 - snadné vyhodnocení pomocí *zásobníku*

Zásobník v Pythonu (pokr.)

Příklad: postfixová notace

```
def eval_rpn(line):
    stack = []
    for token in line.split():
        if token == '*':
            b = pop(stack)
            a = pop(stack)
            push(stack, a * b)
        elif token == '+':
            b = pop(stack)
            a = pop(stack)
            push(stack, a + b)
        else:
            push(stack, float(token))
    return top(stack)
```

Zásobník v Pythonu (pokr.)

Příklad vyhodnocení postfixové notace: 7 4 7 + * 8 +

vstup	akce	zásobník
7 4 7 + * 8 +	push	
4 7 + * 8 +	push	7
7 + * 8 +	push	7 4
+ * 8 +	+	7 4 7
* 8 +	*	7 11
8 +	push	77
+	+	77 8
		85

Fronta

- obsahuje prvky v pořadí FIFO (*First In First Out*)
- operace
 - enqueue (vložení)
 - dequeue (odstranění)
 - front (náhled na přední prvek)
 - empty (test prázdnosti)
- použití
 - zpracovávání příchozích požadavků

Fronta v Pythonu

- implementace pomocí seznamů by byla pomalá
 - přidávání a odebírání na začátek seznamu vyžaduje přesun
- použití knihovny `collections`
 - datový typ `deque` (oboustranná fronta)
 - vložení do fronty pomocí `append`
 - odebrání z fronty pomocí `popleft`
 - přední prvek fronty je `[0]`

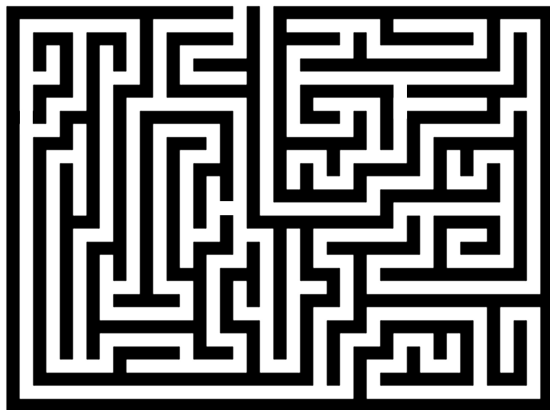
```
from collections import deque
q = deque(["Eric", "John", "Michael"])
q.append("Terry")      # Terry arrives
q.append("Graham")    # Graham arrives
q.popleft()           # Eric leaves
q.popleft()           # John leaves
print(q)              # deque(['Michael', 'Terry', 'Graham'])
```


Množina

- neuspořádaná kolekce dat bez vícenásobných prvků
- operace
 - insert (vložení)
 - find (vyhledání prvku, test přítomnosti)
 - delete (odstranění)
- použití
 - grafové algoritmy (označení navštívených vrcholů)
 - rychlé vyhledávání
 - výpis unikátních slov

Motivace pro množinu

- procházení bludiště se smyčkami

Množina v Pythonu

- speciální datový typ set

```
set(l)           # vytvoří množinu ze seznamu
len(s)          # počet prvků množiny s
s.add(x)        # přidání prvku do množiny
s.remove(x)     # odebrání prvku z množiny
x in s          # test, zda množina obsahuje x
s1 <= s2        # test, zda je s1 podmnožinou s2
s1.union(s2)    # sjednocení množin s1 a s2
s1 | s2         # -- totéž --
s1.intersection(s2) # průnik množin s1 a s2
s1 & s2         # -- totéž --
s1.difference(s2) # rozdíl množin s1 a s1
s1 - s2         # -- totéž --
s1.symmetric_difference(s2) # symetrický rozdíl množin s1 a s2
s1 ^ s2         # -- totéž --
```

Množina v Pythonu (pokr.)

```
basket = ['apple', 'orange', 'apple', 'orange', 'banana']
fruit = set(basket)
print(fruit)                # {'orange', 'apple', 'banana'}
print('orange' in fruit)    # True
print('tomato' in fruit)    # False

a = set("abracadabra")
b = set("engineering")
print(a)                    # {'a', 'r', 'b', 'c', 'd'}
print(b)                    # {'i', 'r', 'e', 'g', 'n'}
print(a | b)                # {'a', 'c', 'b', 'e', 'd', 'g', 'i', 'n', 'r'}
print(a & b)                # {'r'}
print(a - b)                # {'a', 'c', 'b', 'd'}
print(a ^ b)                # {'a', 'c', 'b', 'e', 'd', 'g', 'i', 'n'}
```

Slovník (dictionary, map, asociativní pole)

- neuspořádaná množina dvojic (klíč, hodnota)
- klíče jsou unikátní
- operace jako u množiny (insert, find, delete)
- navíc přístup k hodnotě pomocí klíče
- klíče jsou neměnné, ale hodnoty se smí měnit
- použití
 - překlad UČO na jméno, jméno na tel. číslo apod.
 - počet výskytů slov v textu
 - „cache“ výsledků náročných výpočtů

Slovník v Pythonu

- zápis do složených závorek { }
- klíč a hodnotu oddělujeme dvojtečkou
- záznamy oddělujeme čárkami

```
phone = {"Buffy": 5550101, "Xander": 5550168}
phone["Dawn"] = 5550193
print(phone)
# {'Xander': 5550168, 'Dawn': 5550193, 'Buffy': 5550101}
print(phone["Xander"])
# 5550168
del phone["Buffy"]
print(phone)
# {'Xander': 5550168, 'Dawn': 5550193}
print(phone.keys())
# dict_keys(['Xander', 'Dawn'])
print("Dawn" in phone)
# True
```

Slovník v Pythonu (pokr.)

- procházení všech položek ve slovníku – `.items()`
 - nepoužívejte pro vyhledávání!

```
for name, num in phone.items():  
    print(name + "'s number is", num)  
# Xander's number is 5550168  
# Dawn's number is 5550193
```

- užitečné funkce pro slovníky

```
d.items()           # vrátí seznam záznamů (dvojic)  
d.get(key, default) # pokud existuje klíč key, vrátí jeho  
                   # hodnotu, jinak vrátí hodnotu default  
d.get(key)         # jako předtím,  
                   # jen default je teď None
```

Frekvence slov

```
def is_word_char(char):  
    return char not in '!"$%&\'()*+,-./:;<=>?@[\\]^_`{|}~'  
  
def word_freq(text):  
    text = "".join(filter(is_word_char, text))  
    text = text.lower()  
    word_list = text.split()  
    freq = {}  
    for word in word_list:  
        freq[word] = freq.get(word, 0) + 1  
    return freq
```


Frekvence slov – výpis frekvencí

```
def output_word_freq(text):  
    freq = word_freq(text)  
    my_list = [(freq[word], word) for word in freq]  
    my_list.sort(reverse=True)  
    print("Word frequencies, sorted from the most frequent:")  
    for count, word in my_list:  
        print(count, word)
```

Slovník v Pythonu – příklady použití I (pokr.)

Frekvence slov – výpis frekvencí (alternativní řešení pomocí `lambda`)

```
def output_word_freq(text):  
    freq = sorted(word_freq(text).items(),  
                  key=lambda x: (x[1], x[0]),  
                  reverse=True)  
    print("Word frequencies, sorted from the most frequent:")  
    for word, count in freq:  
        print(count, word)
```

Slovník v Pythonu – příklady použití I (pokr.)

Frekvence slov

```
laf = """I must not fear. Fear is the mind-killer. ...""  
# etc.  
output_word_freq(laf)
```

```
will      5  
i         5  
fear     5  
the      4  
to       2  
me       2  
...
```

Hláskovací tabulka

```
spelling = {'A': 'Adam', 'B': 'Božena', 'C': 'Cyril'} # etc.
```

```
def to_spelling(s):  
    result = ""  
    for c in s:  
        c = c.upper()  
        if c in spelling:  
            result += spelling[c] + " "  
    return result[:-1]
```

```
print(to_spelling("Ahoj"))  
# Adam Helena Otakar Josef
```

Substituční šifra

```
def encrypt(text, subst):  
    result = ""  
    for c in text:  
        if c in subst:  
            result += subst[c]  
        else:  
            result += c  
    return result  
  
my_cipher = {'A': 'Q', 'B': 'W', 'C': 'E'} # etc.  
  
print(encrypt("BAC", my_cipher))  
# WQE
```

x `in` data

- pokud je data seznam, lineární složitost (průchod přes všechny prvky)
- pokud je data množina (set) nebo slovník (dict)
 - očekávaná složitost je *konstantní*
 - typicky velmi rychlé

Datové typy

- abstraktní (rozhraní) vs. konkrétní (implementace)

Seznam

- posloupnost prvků; různé požadované operace
- různé implementace

Zásobník/Fronta

- LIFO / FIFO

Množina

- udržuje neuspořádané jedinečné prvky
- umožňuje přidávat, odebírat, vyhledávat

Slovník

- množina záznamů (klíč, hodnota)
- umí všechno co množina a navíc indexovat klíčem